

Nr 303.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av viss Carl Gustafs stads gevärsfaktori tillhörig mark; given Stockholms slott den 4 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

C. G. Hammarskjöld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde härefter:

I en till arméförvaltningen ställd skrift av den 19 mars 1920 anhöllo tio i Eskilstuna hemmahörande lokomotivförare och eldare om upplåtelse av viss Carl Gustafs stads gevärsfaktori tillhörig mark från den s. k. skogen å kronohemmanet Gredby för att där uppföra bostadshus. Den åsyftade marken utgöres av ett genom dels den nya och dels den gamla vägen

Ansökan om
mark-
upplåtelse.

västerut från Eskilstuna från den övriga kronomarken avskilt område, beläget på kort avstånd från Oxelösundsbanans verkstad. Till stöd för sin anhållan framhöllo sökandena, bland annat, den rådande bostadsbristen, som särskilt i Eskilstuna vore mycket svår. En var av sökandena önskade en tomt å 2,000 kvadratmeter.

Stadsingenjören i Eskilstuna V. Dale, med vilken sökandena rådgjort, intygade, att det område, som avsåges för bebyggande, vore ur stadsplanesynpunkt lämpligt för det avsedda ändamålet.

Yttrande av
styresmannen
för Carl
Gustafs stads
gevärsfaktori.

Sedan sökandena muntligen anmält hos arméförvaltningens artilleridepartement, att ytterligare en del lokomotivpersonal önskade markupplåtelse, anmodade artilleridepartementet styresmannen för Carl Gustafs stads gevärsfaktori att avgiva yttrande såväl över den föreliggande ansökningen som ock huruvida för ytterligare upplåtelse kunde tagas i anspråk annan mark av den till gevärsfaktoriets hörande delen av Gredby kronohemman. I anledning härav meddelade styresmannen, att det område, varå upplåtelse söktes, tidigare ifrågasatts att anlitas för uppförande av bostäder åt faktoriarbetare, men att denna avsikt frånträtts på grund av svårigheten att åstadkomma ledningar för vatten, avlopp och gas. Något hinder för bifall till ansökningen föreläge därför icke, isynnerhet som gevärsfaktoriets förfogade över tillräcklig tomtmark för eget behov. Om flera ansökningar om markupplåtelse inkomme, borde för ytterligare upplåtelse i första hand den norra delen av kronoskogen ifrågakomma, varemot den söderut belägna delen, som nu användes till trädgårdslotter för faktoriarbetare, borde för detta ändamål bibehållas. Med hänsyn till områdenas reglering borde sökandena förbinda sig att låta stadsingenjören i Eskilstuna uppgöra plan för områdets bebyggande. För bedömandet av markens värde upplyste styresmannen, att vid försäljning år 1912 av mark från Gredby kronohemman till trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund priset för mark, som vore likvärdig med den ifrågavarande, varit omkring 35 öre kvadratmetern.

Sedan artilleridepartementet i skrivelse den 26 april 1920 anmodat styresmannen att i samråd med sökandena ombesörja uppmätning av den mark, varå upplåtelse önskades, översände styresmannen med skrivelse den 10 juni 1920 en av stadsingenjören Dale upprättad karta, med förslag till tomtindelning, över den mark av Gredbyhemmanet, som i ansökningen av den 19 mars 1920 avsetts, varjämte styresmannen anmälde, att hinder mött för stadsingenjören att uppmäta intill liggande mark och att tanken på ytterligare bebyggande icke tagit fastare form.

I en till styresmannen ingiven skrift av den 14 juni 1920 anhöllo emellertid ej mindre än 22 arbetare att få inköpa mark för egna bostäder. Sedan styresmannen härom lämnat meddelande till fortifikationsdepartementet, ansåg departementet, att frågorna om markupplåtelse borde behandlas i ett sammanhang, varjämte departementet efter erhållet meddelande om gränserna för det område, som önskades, ifrågasatte, att dessa måtte utvidgas till sammanfallande med gränserna för gevärsfaktoriets mark i söder mot Flackersta ägor, varigenom området komme att ökas från omkring 114,000 till omkring 150,000 kvadratmeter; och hade departementet förut vid muntliga förhandlingar med ombud för sökandena framhållit lämpligheten därav, att en förening bildades med ändamål att förvärva mark från kronohemmanet för uppförande av egna hem åt föreningens medlemmar och att i denna förening inneslötes såväl de tio sökande lokomotivförarna och eldarna som de nytillkomna sökandena. I avvaktan å förverkligandet härav ombesörjdes emellertid värdering av det redan kartlagda området, omfattande 20,154 kvadratmeter och indelat till tio byggnadstomter. Värderingen förrättades enligt departementets beslut av tre personer, av vilka styresmannen för gevärsfaktoriets utsåg fabriksförvaltaren E. Laurén och sökandena utsågo lokomotivföraren C. E. Erlandsson, varefter dessa två till tredje värderingsman valde kassören J. R. Andersson. Värderingsmännen åsatte området ett pris av 35 öre kvadratmetern eller för hela området 7,053 kronor 90 öre.

Ytterligare
ansökan.
Värdering
m. m.

Den ifrågasatta föreningen kom till stånd, och den 7 oktober 1920 antogos stadgar för densamma, varefter föreningen med benämning »Egnahemsföreningen Grangärdet utan personlig ansvarighet» registrerades hos länsstyrelsen i Södermanlands län den 5 november 1920. Föreningens angivna ändamål är »att bereda medlemmar, som därav äro i behov, tillfälle att förvärva egna hem inom den s. k. kronoskogen i Eskilstuna».

Under tiden fördes underhandlingar angående det område, som förningsmedlemmarna önskade förvärva utöver förberörda område om 20,154 kvadratmeter. Det nytillkomna området, varom enighet uppnåddes, befanns innehålla omkring 151,000 kvadratmeter. Även detta område värderades av tre gode män, av vilka styresmannen och föreningen utsågo vardera en, varefter dessa valde den tredje. Värderingenämndens ledamöter voro fabriksförvaltaren E. Laurén, stadsingenjören Dale och trävaruhandlanden C. W. Johansson. Enligt värderingsinstrument av den 23 september 1920 utgöres området av 43,000 kvadratmeter åker- och ängsmark, 75,000 kvadratmeter skogsmark och 33,000 kvadratmeter

bergbunden skogsmark. Å de olika slagen av mark satte värderingsnämnden särskilda pris av 35 öre, 25 öre och 15 öre för kvadratmeter, utgörande för åker och ängsmark 15,050 kronor, för vanlig skogsmark 18,750 kronor och för den bergbundna skogsmarken 4,950 kronor eller tillhopa 38,750 kronor. I värderingsinstrumentet omförmåles, att å området växande skog uppräknats av kronojägaren E. W. Ullberg samt omfattade 3,869 barr- och lövträd om tillhopa 1,397 kubikmeter, samtliga träd med 15 centimeters diameter vid brösthöjd. Värdet av skogen beräknades av trävaruhandlanden Johansson till 20,000 kronor i runt tal.

Utarrendering
av områden.

I anledning av den rådande bostadsnöden i Eskilstuna voro föreningens medlemmar angelägna att snarast möjligt komma i besittning av de äskade områdena, varför arméförvaltningens fortifikationsdepartement, som ansåg sig böra tillmötesgå föreningen härutinnan, bemyndigade styresmannen för gevärsfaktoriet att till föreningen utarrendera områdena. I följd härav upprättades den 31 oktober 1920 kontrakt, enligt vilket styresmannen på fortifikationsdepartementets vägnar till föreningen utarrenderat områdena från den 1 november 1920, till dess föreningen beviljats rätt att inköpa marken och köpebrev utfärdats, dock högst till den 1 november 1950, mot en årlig arrendeavgift av 60 kronor för det mindre och 400 kronor för det större området.

Villkor för
försäljningen
m. m.

Sedan stadsingenjören Dale till fortifikationsdepartementet överlämnat en den 15 november 1920 upprättad karta med beskrivning över ifrågavarande områden, vilka å kartan betecknats med litt. A och B samt omslutits med röda gränslinjer, har styresmannen i skrivelse till fortifikationsdepartementet den 29 december 1920 i fråga om försäljning av områdena anført, att den till respektive 7,053 kronor 90 öre och 38,750 kronor föreslagna köpeskillingen torde böra erläggas kontant, men ersättning för skogen, som värderats till 20,000 kronor, gäldas med en fjärdedel årligen under fyra år, varjämte styresmannen hemställt, att, då det högre värde, som åsatts den odlade marken, vore beroende av det arbete, en del av faktorietts arbetare därå under åren 1918—1920 nedlagt, ett belopp av 680 kronor eller 20 kronor för var och en av de 34 kolonilotter, som denna mark omfattade, måtte av den blivande köpeskillingen få utdelas till dessa arbetare.

Slutligen har emellan ombud för arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement samt föreningen den 15 februari 1921 träffats överenskommelse av innehåll,

att föreningen inköper de å förenämnda karta med litt. A och B betecknade områden för en köpeskillning av 45,803 kronor 90 öre med tillträdesrätt, så snart Kungl. Maj:ts och riksdagens medgivande till försäljning erhållits;

att föreningen skall vid tillträdet erlægga minst hälften av köpeskillningen kontant och å återstoden jämte 6 procent årlig ränta utfärda skuldebrev med rätt till inteckning med ogulden köpeskillings rätt i fastigheten, vilket skuldebrev skall vara till betalning förfallet senast inom två år, efter det köpet avslutats;

att föreningen skall ensam vidkännas kostnader för lagfart; samt

att den å området litt. B befintliga skogen icke ingår i köpet utan är förbehållen kronan, dock med förmånsrätt för föreningen till inköp av skogen efter gängse pris.

Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 februari 1921 hava arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement överlämnat handlingarna i ärendet samt därvid anfört, att departementen redan från början ställt sig välvilliga till framställningen om försäljning av mark för uppgivna ändamål av den till gevärsfaktoriet anslagna del av kronohemmanet Gredby. Bestämmande för departementen hade givetvis i första rummet varit det förhållande, att den till försäljning föreslagna marken icke numera vore för gevärsfaktoriet behöflig, men departementen hade även ansett sig böra taga hänsyn därtill, att den föreslagna upplåtelsen vore ägnad att lindra den särskilt i Eskilstuna rådande bostadsnöden, varom departementen haft kännedom genom, bland annat, framställningar såväl från arbetare med flera vid gevärsfaktoriet som från stadsfullmäktige i Eskilstuna. För uppförandet av bostäder åt en del av gevärsfaktoriets arbetare hade med Kungl. Maj:ts medgivande jämväl anlåtats ett område av faktoriet tillhörig mark av berörda kronohemman. All denna mark, omfattande omkring 57 hektar, hade med undantag av ett för skjutbaneanläggning använt område, till den 14 mars 1920 varit utarrenderad mot en årlig avgift av 210 kronor. I anledning av dels behov av mark för arbetarebostäder, dels särskilt under kristiden uppstående behov av s. k. kolonilotter, dels ock det allmänna behovet av byggnadsplatser, varav föreliggande ansökningar vore uttryck, hade marken i sin helhet icke efter sistnämnda dag utarrenderats, utan användes delvis, såsom ovan angivits, till byggnadstomter, delvis till kolonilotter, för vilka årliga avgifter erlades, och delvis till bete, som för ett år i sänder utarrenderades. Härigenom hade kronan större inkomster än förut, då all marken varit utarrenderad till en person.

Framställning
av arméför-
valtningens
artilleri- och
fortifikations-
departement.

Genom försäljning av nu ifrågakvarande områden till föreslagna pris, som överensstämde med vanliga i orten gängse pris för tomtmark av motsvarande beskaffenhet, komme kronans inkomst med hänsyn till ränteavkastning att ytterligare ökas, vadan försäljningen även från ekonomisk synpunkt kunde anses fördelaktig.

Såsom framginge av styresmannens förut anförda skrivelse, hade en del av området litt. B upplåtits till kolonilotter åt gevärsfaktoriarbetare. Dessa hade under kristiden uppodlat berörda lotter och därå nedlagt mycket arbete, vilket, då de vid försäljning nödgades avstå från lotterna, icke kunde anses ersatt genom den avkastning de hittills lämnat. Departementen ansåge därför styresmannens förslag, att till en var av dessa 34 arbetare av köpeskillingen lämnades gottgörelse med 20 kronor, vara billigt och ville därför tillstyrka bifall till förslaget.

Vidkommande skogen å sistnämnda område, som den 23 september 1920 värderats till 20,000 kronor, hade densamma för närvarande undantagits från försäljningen bland annat av det skäl, att gäldandet av en köpesumma till ungefär angivna belopp skulle nu bliva alltför ekonomiskt betungande för föreningen. Skogens försäljning, som tilläventyrs efter nu inträdd sänkning av virkespriser icke komme att inbringa nämnda värderingsbelopp, vore avsedd att försiggå under hand, varvid tagits i beaktande, att de, som komme att bebygga skogsbevuxna tomter, önskade, att vissa träd måtte kvarstå och få av dem inlösas. I det beräknade värdet av skogen inginge ej mindre träd och buskar, vilka förty finge anses tillfalla köparen.

Därest försäljningen komme att av Kungl. Maj:t och riksdagen gillas, syntes behållen del av köpeskillingen böra ingå till den under statskontorets förvaltning ställda fond, benämnd lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

På grund av vad sålunda anförts hemställde artilleri- och fortifikationsdepartementen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att de å förenämnda, av stadsingenjören V. Dale upprättade »karta över viss del av den s. k. skogen å kronohemmanet Gredby inom f. d. Fors socken i Eskilstuna stad» med röda gränslinjer omslutna samt med litt. A och B betecknade områden om tillhopa omkring 171,154 kvadratmeter, med undantag av de å området litt. B befintliga träd av minst 15 centimeters diameter vid brösthöjd, finge försäljas till Egnahemsföreningen Grangärdet utan personlig ansvarighet för en köpeskillning av 45,803 kronor 90 öre samt i övrigt mot villkor, som innehölles i förut omförmälda den 15 februari 1921 avfattade överenskommelse;

att 680 kronor av köpeskillingsbeloppet finge utbetalas till de faktoriarbetare, som å området litt. B uppodlat s. k. kolonilotter; samt

att återstoden av köpeskillingen eller 45,123 kronor 90 öre finge tilläggas lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Då, enligt vad upplyst blivit, de till försäljning föreslagna områdena icke numera äro för gevärsfaktoriet behöfliga, synes intet vara att erinra mot att desamma avhändas kronan för att användas för bostadsändamål. Icke heller finner jag anledning till erinran gentemot den köpeskillning och de villkor i övrigt för den ifrågasatta överlåtelsen, varom preliminär överenskommelse träffats mellan arméförvaltningen och egnahemsföreningen. Från försäljningen torde, på sätt artilleri- och fortifikationsdepartementen föreslagit, böra undantagas de å området litt. B befintliga träd av minst 15 centimeters diameter vid brösthöjd.

Departementschefen.

Av köpeskillingen torde i enlighet med myndigheternas hemställan ett belopp av 680 kronor böra utbetalas till de faktoriarbetare, som å sistnämnda område uppodlat s. k. kolonilotter, samt återstoden tillföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Jag får alltså hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att de å förutnämnda, den 15 november 1920 upprättade karta med litt. A och B betecknade områden av kronohemmanet Gredby i Eskilstuna med en areal av tillhoppa omkring 171,154 kvadratmeter må — med undantag av de å området litt. B befintliga träd av minst 15 centimeters diameter vid brösthöjd — försäljas till Egnahemsföreningen Grangärdet utan personlig ansvarighet för en köpeskillning av 45,803 kronor 90 öre samt i övrigt på ovan angivna villkor;

att 680 kronor av köpeskillingsbeloppet må utbetalas till de faktoriarbetare, som å området litt. B uppodlat s. k. kolonilotter; samt

att återstoden av köpeskillingen eller 45,123 kronor 90 öre må tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

W. G. O. Montgomery.